

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Проведено аналіз трактування поняття “фінансовий потенціал” та запропоновано розроблене автором всеохоплююче визначення даного поняття. Визначено місце фінансового потенціалу в економічному потенціалі підприємства. Проведено обґрунтування впливу факторів на формування фінансового потенціалу на підприємстві.

This article deals with analysis interpretation of the term “financial potential” and invited the author developed a comprehensive definition of this concept. The place of financial potential in the economic potential of the enterprise. A study of influence of various factors on the formation of the financial potential of the enterprise.

Актуальність теми. Сучасні умови господарювання ставлять перед підприємством безліч завдань, які необхідно вирішувати у режимі швидкого реагування. Це питання збільшення обсягів виробництва, раціонального використання усіх видів ресурсів підприємства, оптимального завантаження виробничих потужностей тощо. Однією з основних проблем серед ряду цих завдань є проблема можливості використання власного фінансового потенціалу для швидкого реагування на зміни зовнішнього економічного середовища. Як наслідок, набувають актуальності проблеми дослідження сутності фінансового потенціалу підприємства для ефективного маневрування фінансовими ресурсами та оптимізації їх використання при нестабільності, невизначеності та динамізму ринкового середовища господарювання.

Метою роботи є дослідження теоретичної сутності фінансового потенціалу підприємства та пропозиція чіткого та точного визначення категорії “фінансовий потенціал”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенню сутності фінансового потенціалу підприємства приділяють увагу як українські, так і закордонні науковці-економісти такі як, О. Ареф’єва, О. Амоша, В. Бабич, О. Кизима, В. Ковальова, М. Лепа, Ю. Ряснянський, О. Тридід, Б. Шелегеда та ін. Однак, незважаючи на значні досягнення в теорії фінансового потенціалу підприємства, є низка проблем, які залишаються предметом дискусій і обговорень вчених-економістів і потребують ґрунтовного дослідження.

Об’єктом дослідження є фінансовий потенціал підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних аспектів трактування фінансового потенціалу підприємства та його сутності.

Мета дослідження полягає у науково-теоретичному обґрунтуванні, уточненні наукових положень та методичних рекомендацій щодо трактування та сутності фінансового потенціалу підприємства.

Завданням дослідження є:

– узагальнення теоретичних розробок з питань фінансового потенціалу підприємства на сучасному етапі та уточнення поняття “фінансовий потенціал підприємства”, виведення всеохоплюючого трактування цього поняття;

– визначення місця фінансового потенціалу у системі економічного потенціалу підприємства; та визначення факторів, що безпосередньо впливають на фінансовий потенціал підприємства та його формування.

Виклад основного матеріалу. Проблема використання власного фінансового потенціалу українських підприємств стає все актуальнішою в умовах невпинної глобалізації ринку. Все це загалом визначає важливість контролю за станом господарської діяльності підприємства з погляду дії зовнішніх та внутрішніх чинників його діяльності та визначення його фінансового потенціалу для стійкого стійкого розвитку.

У економічній літературі немає досить чіткого трактування категорії “фінансовий потенціал”, саме тому на основі аналізу літератури наму було сформовано таблицю основних існуючих визначень даної категорії. Слід зазначити, що досить часто трактування цього поняття є або розмитим, або суперечливим, оскільки розглядається фінансовий потенціал лише у контексті певної теоретичної проблематики.

Таблиця 1

Погляди вчених-економістів на трактування фінансового потенціалу

Автор	Визначення поняття “фінансовий потенціал”
1	2
В. Ковальов [5]	Це характеристика фінансового положення та фінансових можливостей підприємства
В. Бикова [2, с. 56]	Це рушійна сила, необхідна для переведення сконцентрованих на підприємстві ресурсів із статичного стану в динамічний, що забезпечує максимально ефективну реалізацію цілей та напрямів розвитку підприємства
Путятин Ю.О. [11]	Це сукупність фінансових спроможностей і можливостей підприємства
Фомин П.А., Старовойтов М.К. [16]	Це відносини, що виникають на підприємстві з приводу досягнення максимально можливого фінансового результату. Також його можна визначити як “... характеристику фінансової незалежності підприємства, його фінансової стійкості і кредитоспроможності”
Федонін О.С., Ретіна І.М., Олексюк О.І. [15, с. 169]	Це обсяг власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, що ними воно може розпоряджатися для здійснення поточних і перспективних витрат

1	2
Кунцевич В.О. [7, с. 123–124]	Це здатність до оптимізації фінансової системи із залучення та використання фінансових ресурсів. Фінансовий потенціал розвитку підприємства – сукупність наявних фінансових ресурсів, можливостей системи щодо їхнього залучення та ефективного управління для досягнення тактичних цілей і стратегічної мети підприємства – максимізації вартості підприємства в довгостроковому періоді
Онишко С.В. [10, с. 67–68]	Фінансовий потенціал відображає не лише наявні фінансові ресурси, а й їхні резерви, котрі можуть бути використані за певних умов
Стецюк П. А. [13, с. 130]	Фінансовий потенціал за своєю сутністю є ширшим, ніж фінансові ресурси і включає в себе останні
Економічний словник [17, с. 561]	Це сукупність наявних грошових ресурсів держави, що можуть бути використані для вирішення певного завдання, у т.ч. ресурси, отримані шляхом перерозподілу із одних сфер використання в інші без переходу критичних меж, тобто без загрози руйнувань, розрухи у сферах, із яких вилучаються ресурси
Свірський В. [12, с. 50]	Це сукупність наявних та потенційних фінансових ресурсів, що можуть бути мобілізовані та реалізовані фінансовою системою за певних умов для забезпечення сталих темпів економічного зростання у визначений період часу
Назаренко А.С. [8, с. 28]	Це фінансові можливості підприємства, які формуються за наявності різного роду ресурсів під впливом оточення та внутрішньої структури підприємства та можуть бути реалізовані за допомогою діяльності персоналу та системи управління з метою досягнення максимально бажаного фінансового результату
Боровикова Е.В. [3]	Це потенційні розміри доходів з урахуванням параметрів резервів, які не використовуються, неврахованих надходжень і втрат у результаті впливу різних факторів ризику
Булатова Ю.И., Исаев Э.А. [4]	Це сукупність накоплених, залучених та виникаючих у результаті господарської діяльності фінансових ресурсів, що поступають у розпорядження економічних агентів, обумовлюючих досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку регіону
Атаева А.Г. [1]	Це сукупні фінансові можливості, які перетворюються у фінансові ресурси

Як свідчать результати аналізу літературних джерел за проблемою трактування поняття “фінансовий потенціал”, його доцільно розуміти як сукупність наявних та потенційних ресурсів і можливостей, що можуть бути мобілізовані для досягнення стратегічних та тактичних організаційних цілей. Внаслідок проведеного дослідження ми окреслили наступні ключові моменти, які включає в себе велика кількість трактувань поняття “фінансовий потенціал”:

- фінансовий потенціал є ширшим поняттям, ніж фінансові ресурси, оскільки включає в себе останні;
- передбачає сукупність певних можливостей та здатностей підприємства, що можуть бути реалізовані за певних умов;
- передбачає підвищення за його рахунок стійкості та конкурентоспроможності підприємства;
- включає в себе резерви фінансових ресурсів – як явні, так і приховані;
- передбачає досягнення певного позитивного результату внаслідок його використання – як правило це фінансовий результат;
- передбачає мобілізацію наявних фінансових ресурсів для забезпечення сталості функціонування підприємства;

Ми вважаємо, що категорію “фінансовий потенціал” необхідно розглядати також і з точки зору управління ним, оскільки сам по собі фінансовий потенціал без впливу на нього та певних дій щодо його використання користі не принесе. Отже, на основі викладеного вище матеріалу, ми пропонуємо наступне визначення даної категорії: фінансовий потенціал – це обсяг наявних фінансових ресурсів підприємства та прихованих його можливостей за рахунок яких існує потенційна можливість збереження стійкості підприємства, підвищення його конкурентоспроможності, отримання наперед визначеного позитивного фінансового результату, що може бути реалізованим внаслідок управлінського впливу з метою досягнення певного наперед визначеного рівня розвитку підприємства як на певний момент часу, так і у перспективі.

На нашу думку, запропоноване нами визначення найбільш повно визначає суть поняття “фінансовий потенціал”, включаючи в себе усі елементи, перераховані авторами у проаналізованій нами літературі. Слід зазначити, що саме врахування поєднання ресурсів і можливостей формує повний набір здатностей підприємства швидко реагувати на певні виклики зовнішнього економічного середовища господарювання.

Фінансовий потенціал не існує окремо – це елемент загального економічного потенціалу підприємства, як системи усіх можливостей і здатностей підприємства в усіх сферах його функціонування. На нашу думку, доцільним є схематичне зображення місця фінансового потенціалу у системі економічного потенціалу підприємства (рис. 1). Він демонструє формування економічного потенціалу підприємства за рахунок різних його елементів, а також місце фінансового потенціалу. Отже, фінансовий потенціал підприємства існує у системі, він не є ізольованим різновидом потенціалу, а одним із визначальних елементів системи економічного потенціалу підприємства. Слід зазначити, що саме взаємодія усіх видів потенціалу підприємства принесе максимальний результат, оскільки кожен із них виконує своє функціональне призначення [6, с. 11]:

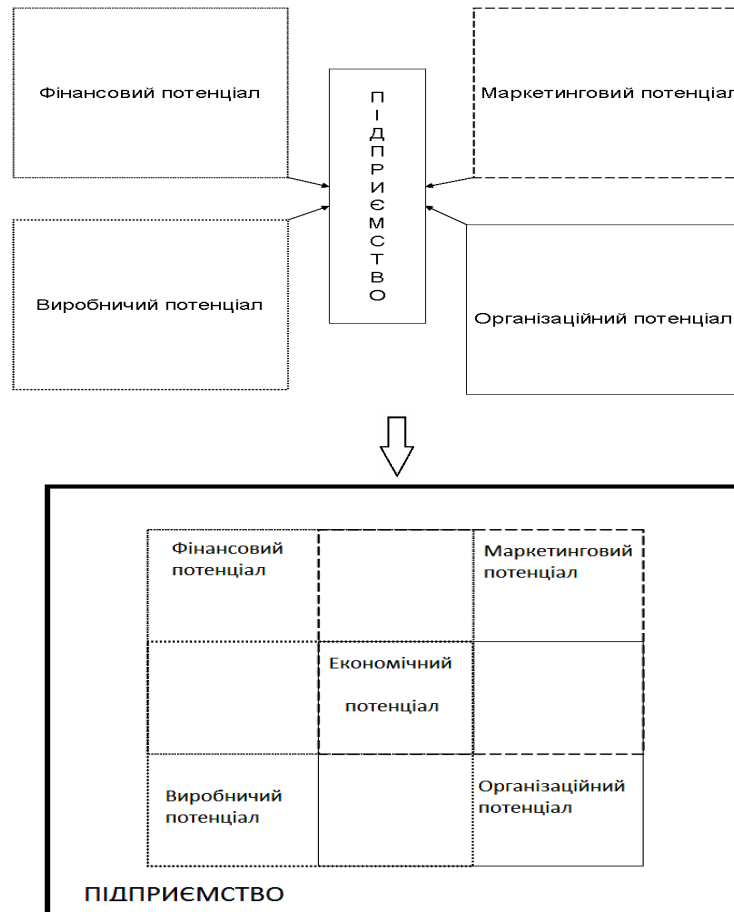

Рис. 1. Схема формування економічного потенціалу як системи та місце в ній фінансового потенціалу

- маркетинговий потенціал – здатність маркетингової системи забезпечити постійну конкурентоспроможність підприємства;
- фінансовий потенціал – здатність фінансової служби забезпечити основні ланки ланцюжка “збут–виробництво–закупівля” фінансовими ресурсами за принципом найбільш ефективного їх розподілу;
- виробничий потенціал – здатність виробничої системи забезпечити випуск продукції в обсязі, що відповідає потенціалу попиту;
- організаційний – здатність менеджменту створити ефективну систему взаємодії між усіма елементами потенціалу.

На нашу думку, незважаючи на різні напрями функціонального призначення різних видів потенціалу підприємства в системі економічного потенціалу, йому властиві певні специфічні однакові для всіх видів потенціалу риси: призначення (те, для чого формується потенціал), динамізм (здатність до змін у процесі функціонування підприємства), функціонування у системі (система економічного потенціалу, власна підсистема кожного із елементів потенціалу), взаємодія (з іншими видами потенціалу, а також з елементами підприємства взагалі).

Фінансовий потенціал підприємства не формується спонтанно та хаотично. Існує певна послідовність моментів, що передують його формуванню. Фінансовий потенціал підприємства та його рівень тісно пов'язаний з конкурентоспроможністю підприємства. Конкурентоспроможність підприємства – здатність підприємства створювати, виробляти і продавати товари та послуги, цінові й нецінові якості яких більш привабливі, ніж в аналогічній продукції конкурентів [9, с. 118]. Пояснюється це тим, що за умов наявності великого обсягу фінансових ресурсів, але за відсутності можливостей виробничого, організаційного, маркетингового характеру, а також відсутності можливості ефективного використання кадрових ресурсів, фінансовий потенціал не може бути ефективно реалізований, оскільки підприємство не в змозі використати наявні фінансові ресурси для досягнення визначених цілей. Тобто тут мова йде про ключові фактори успіху діяльності організації. Велику увагу проблемі виявлення ключових факторів успіху приділили А.А. Томпсон-мол. і А.Дж. Стрікланд. На їх думку, ключові фактори успіху (КФУ) – “це ті дії з реалізації стратегії, конкурентні можливості, результати діяльності, які кожна фірма повинна забезпечувати (або прагнути до цього), щоб бути конкурентоспроможною й домагатися фінансового успіху. КФУ – це фактори, яким фірма повинна надавати особливу увагу, тому що вони визначають успіх (або провал) фірми на ринку, її конкурентні можливості, що впливають на її прибутковість” [14, с. 151].

Ще одним важливим моментом формування фінансового потенціалу є сукупність факторів внутрішнього та зовнішнього середовища організації, що постійно впливають як на неї загалом, так і на фінансовий

потенціал зокрема. Фінансовий потенціал слід розглядати не як ізольований елемент підприємства, а як елемент, що впливає на розвиток підприємства і на нього впливають усі фактори як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Важливою характеристикою фінансового потенціалу є розгляд його у динаміці, оскільки основним чинником його дестабілізації є саме зовнішнє середовище функціонування підприємства. Саме тому слід брати на озброєння те, що рівень фінансового потенціалу залежить від наявності власних фінансових ресурсів та умов доступу до фінансових ресурсів, що можуть бути залучені підприємством із зовнішнього середовища. Варто сказати, що фінансовий потенціал необхідно поділяти на короткостроковий фінансовий потенціал та довгостроковий фінансовий потенціал, оскільки періоди його існування відрізняються, що пояснюється виникненням у довгостроковому періоді більшої кількості факторів впливу та факторів ризику, що мають тенденцію до негативних впливів на рівень фінансового потенціалу у довгостроковому періоді.

Слід зазначити, що для ефективного формування та використання фінансового потенціалу необхідно брати до уваги також і людський фактор, а саме підприємницькі здібності. На нашу думку, на будь-якому підприємстві необхідно адекватно оцінювати поточні і перспективні фінансові можливості та перетворювати вхідні ресурси в економічні та фінансові блага. Все це завдання керівника підприємства, який за умови високого рівня підприємницьких здібностей зможе максимально задовольняти потреби організації в умовах постійного динамізму зовнішнього середовища господарювання.

На формування фінансового потенціалу також впливає і система управління підприємством. Якщо підходити до даного аспекту з точки зору ефективності, то при неефективному, несистемному управлінні підприємством втрачаються також і елементи фінансового потенціалу, які у недалекому майбутньому могли б бути визначальними для розвитку організації.

Вплив діяльності організації на формування фінансового потенціалу є беззаперечним. За умови здійснення прибуткових виробничих процесів на підприємстві рівень фінансового потенціалу зростає, якщо ж дані процеси відсутні – рівень фінансового потенціалу залишається незмінним, а за умови збиткової діяльності рівень фінансового потенціалу зменшується. Отже, на нашу думку, існує прямопропорційна залежність між прибутковістю діяльності підприємства і його фінансовим потенціалом. Вплив зазначених факторів на формування фінансового потенціалу підприємства відображений на рис. 2.

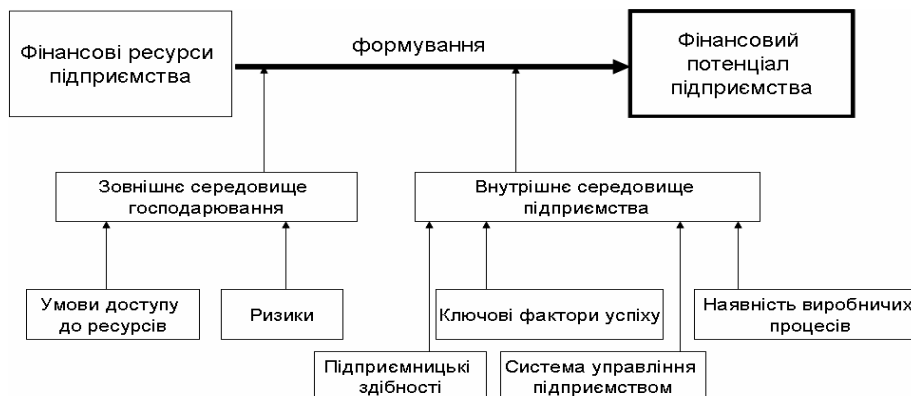

Рис. 2. Формування фінансового потенціалу підприємства

Висновки. Внаслідок проведеного дослідження можна зробити висновок, про те, що існування у підприємства різних видів потенціалу і фінансового потенціалу зокрема є важливим елементом забезпечення розвитку підприємства. Фінансовий потенціал відіграє важливу роль в ефективному функціонуванні підприємства в умовах перехідного періоду. На нашу думку, саме наявність фінансового потенціалу у підприємства свідчить про ефективність його діяльності та доцільність існування. Також ми дійшли висновку про те, що фінансовий потенціал не можна ототожнювати з фінансовими ресурсами підприємства, оскільки фінансовий потенціал є значно ширшим поняттям, на нього впливають різні фактори як зовнішнього, так і внутрішнього середовища господарювання підприємства. При цьому важливу роль відіграють умови доступу до ресурсів як чинник зовнішнього середовища. В узагальненому вигляді результати даної роботи зводяться до теоретичного осмислення наукових положень щодо сутності фінансового потенціалу підприємства та умов його формування.

Література

1. Атаева А. Г. Механизм формирования финансовой самостоятельности муниципальных образований : дис... канд. экон. наук : 08.00.10 / А. Г. Алтаева. – Екатеринбург, 2011. – 411 с.
2. Бикова В. Г. Фінансово-економічний потенціал підприємств загальнодержавного значення – оцінка і управління / В. Г. Бикова // Фінанси України. – 2005. – № 6. – С. 56–61.
3. Боровикова Е. В. Финансовый потенциал как комплексный показатель эффективности финансово-бюджетной политики / Е. В. Боровикова // Экономический анализ: теория и практика. – 2008. – № 18.
4. Исаев Э. А. Финансовый потенциал крупного экономического региона (концепция формирования и регулирования) / Э. А. Исаев. – М. : Экономика, 2007. – 206 с.

5. Ковалев В. В. Финансовый анализ: управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности / В. В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 1995. – 432 с.
6. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства : навч. посібник / Н. С. Краснокутська. – К. : Цент навч. л-ри, 2005. – С. 11.
7. Кунцевич В. О. Поняття фінансового потенціалу розвитку підприємства та його оцінки / В. О. Кунцевич // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 7(37). – С. 123–130.
8. Назаренко А. С. Теоретичні підходи до визначення сутності економічної категорії “фінансовий потенціал” / А. С. Назаренко // Економіка. Фінанси. Право. – 2009. – № 8. – С. 22–29.
9. Нефедова О. Г. Механізм вибору конкурентної стратегії підприємства / О. Г. Нефедова // Вісн. екон. науки України. – 2008. – № 2(14). – С. 117–120.
10. Онишко С. В. Фінансовий потенціал інноваційного розвитку економіки / С. В. Онишко // Фінанси України. – 2003. – № 6. – С. 67–74.
11. Пуятин Ю. О. Фінансові механізми стратегічного управління розвитком підприємства : монографія / Ю. О. Пуятин, О. І. Пушкар, О. М. Тридід. – Х. : Основа, 1999. – 488 с.
12. Свірський В. Фінансовий потенціал: теоретико-концептуальні засади / В. Свірський // Світ фінансів. – 2007. – № 4(13). – С. 43–51.
13. Стецюк П. А. Економічна суть фінансових ресурсів / П. А. Стецюк // Фінанси України. – 2007. – № 1. – С. 129–143.
14. Томсон А. А. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии / А. А. Томсон, А. Дж. Стрикленд. – М., 1998. – С. 151.
15. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посібник / О. С. Федонін, І. М. Репіна, О. І. Олексюк. – 2-ге вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2006. – С. 168–195.
16. Фомин П. А. Особенности оценки производственного потенциала промышленных предприятий: библиотека экономиста: бизнес планирование, бюджет [Электронный ресурс] / П. А. Фомин, М. К. Старовойтов. – Режим доступа: www.cis2000.ru/1/37_1_1.shtml - 81k
17. Экономический словарь / под ред. А. Н. Азриляна. – М. : Ин-т новой экономики, 2007. – С. 561.

УДК 658.012

А. Ю. БІЛОУСОВА

Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, м. Луганськ

ПОКАЗНИКИ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА: ПРИНЦИПОВИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ

Показано доцільність використання у стратегічному управлінні підприємством показників двох груп: показників, що описують кінцеві та проміжні результати реалізації стратегії та її окремих етапів, та показників, що описують саму стратегію та взаємозв'язок між стратегіями різних видів.

The role and meaning of an enterprise resources and abilities in the enterprise strategy formation are shown. It is shown that such strategy should be constructed basing on the strategical accordance of the enterprise. The notion of the enterprise abilities is considered. The essence and structure of the enterprise resources and abilities are considered.

Постановка проблеми. Стратегічний менеджмент підприємства постійно розвивається. Його розвиток зумовлений постійно зростаючою нестабільністю зовнішнього середовища, все меншою його передбачуваністю, стрімким розвитком науково-технічного прогресу, жорсткістю конкурентної боротьби, глобалізацією бізнесу, активізацією інтеграційних процесів, посиленням влади покупців, підвищенням ролі та значення інформації, загостренням проблем забезпечення сировиною, скороченням життєвого циклу товарів, специфікою демографічних тенденцій та ін. Стратегічний менеджмент підприємства можна розглядати як засіб забезпечення стабільності діяльності підприємства, прагнення до якої є природним. Одночасно стратегічний менеджмент підприємства є організаційною формою розвитку підприємства, оскільки стратегія підприємства (загальна або функціональна) визначає вектор розвитку, його основні орієнтири. Для того, щоб стратегічне управління виконувало це призначення, потрібно його описати за допомогою сукупності показників.

Аналіз досліджень та публікацій. Необхідність застосування стратегічного підходу в управлінні підприємством вже визнано та заперечень не викликає. Сьогодні стратегічне управління є напрямом розвитку сучасної управлінської науки (створено теорію стратегічного управління, у положеннях якої відображено нову парадигму управління, акцентовано увагу на сутнісних ознаках об'єктів та суб'єктів управління, процесах формування стратегії, зміцненні аналітичного підґрунтя цих процесів [1, 3, 6]) і видом діяльності у практиці управління підприємством. Але не всі аспекти стратегічного управління підприємства досліджено рівномірно, деякі з них ще потребують вивчення. До таких належать кількісний опис стратегії підприємства.

Метою статті є формування принципів вимог до показників, які мають використовуватися у стратегічному управлінні підприємством.

Вклад основного матеріалу. Показникам в стратегії підприємства належить значна роль. Сукупність показників стратегії слід поділити на дві групи. Показники першої групи – планові або фактичні – описують кінцеві та проміжні результати реалізації стратегії та її окремих етапів. Показники другої групи описують саму стратегію.